

Правові проблеми членства у сільськогосподарському кооперативі та шляхи їх подолання

УДК 346.2

Куденко В.О., Петімко В. Д.

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті розглянуті основні правові проблеми та аспекти, що виникають при вступі та членстві у сільськогосподарських кооперативах. Встановлено та запропоновано висновки щодо вирішення досліджених проблем, пов'язаних з діючим законодавством, що регулює кооперативні відносини.

Ключові слова: членство у кооперативі, кооперація, сільськогосподарський кооператив, правові проблеми, шляхи їх вирішення.

Abstract. The article examines the main legal problems and aspects that arise when joining and becoming a member of agricultural cooperatives. Conclusions regarding the solution of the researched problems related to the current legislation regulating cooperative relations are established and proposed.

Key words: membership in a cooperative, cooperation, agricultural cooperative, legal problems, ways to solve them.

Членство є однією з основних структурних характеристик кооперативної форми. Це відрізняє кооперативи від інших форм бізнесу, особливо від компаній. Членство в кооперативі регулюється національним законодавством; однак питання про те, як членство повинно бути переведено в правові норми, було значною мірою не дослідженим. Це досить прикро, оскільки для повного розуміння складних відносин між кооперативом і його членами — і спільної мети кооперативу — необхідно вивчити правову природу членства в кооперативі.

Дослідженню проблемних питань членства у сільськогосподарських підприємствах кооперативного типу, як одного з ключових принципів створення й функціонування сільськогосподарських кооперативів, були присвячені наукові роботи вітчизняних та зарубіжних юристів та економістів, у тому числі В. Гончаренко, В. Зіновчук, О. Крисаловий, І. Лукінов, П. Макаренко, М. Малик, Л. Молдаван, О. Онищенко, М. Павленчик, О. Радіонова, В. Семчик, О. Стативка, В. Уркевич, В. Шелестов, В. Янчук та інші.

Роботи зазначених вище науковців носять як фундаментальний, так і прикладний, спрямований на вироблення практичних та правових рекомендацій щодо стабілізації та регулювання правової діяльності сільськогосподарських кооперативів, характер. Також дані роботи дозволяють з наукового погляду обґрунтувати механізм регламентації сільськогосподарської кооперації, стандартизувати їх у нормах чинного законодавства.

Однак залишається невирішеним сукупність проблемних питань, пов'язаних із членством у сільськогосподарських кооперативах, згідно із чинним законодавством України.

Метою даної статті є виявлення правових проблем членства у сільськогосподарських кооперативах, що виникають як на стадії вступу до кооперативу, так і після нього, та встановлення шляхів вирішення виявлених правових проблем.

Закон України від 21.07.2020 р. № 819-ІХ «Про сільськогосподарську кооперацію» (надалі – Закон) «визначає правові, організаційні, економічні та соціальні основи функціонування сільськогосподарської кооперації, особливості утворення і діяльності сільськогосподарських кооперативів, їх об'єднань» [1], містить 10 розділів та 33 статті.

Сільськогосподарський кооператив у вказаному Законі визначається як «юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які є виробниками сільськогосподарської продукції і добровільно об'єдналися на основі членства та на засадах самоврядування для провадження спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб» [1].

Таким чином, законодавче визначення поняття сільськогосподарського кооперативу розширює види і сферу діяльності сільськогосподарського кооперативу у порівнянні із визначенням сільськогосподарського кооперативу, закріпленим у попередньому Законі України від 17.07.1997 р. № 469/97-ВР «Про сільськогосподарську кооперацію», який втратив чинність [2].

Як влучно зазначила Х. Григор'єва у своїй статті, «вибраний законодавцем шлях полягає у здійсненні «корпоративної ін'єкції», тобто реформування законодавства за рахунок введення механізмів та вимог корпоративного характеру, послаблення класичних кооперативних принципів з метою надання нового поштовху розвитку вітчизняної сільськогосподарської кооперації. Це не є чимось абсолютно оригінальним, навпаки – такі перетворення були загалом прогнозованими, адже вони фактично наздоганяють давно відомі світові тренди у цій сфері» [3 с. 73].

Прийнятий Закон сам по собі є ґрунтовним та успішним проектом покращення регулювання господарських відносин в Україні. Але, звісно, як і в будь-якому законодавчому акті, в даному Законі існують певні недоліки, зокрема, правові аспекти членства у сільськогосподарських кооперативах, які варто детально розглянути.

Зокрема, право на членство в кооперативі досліджувала Гафурова О.В., яка зазначила, що «право на членство в кооперативі має особистий, індивідуальний характер, воно є невід'ємним від особи і не може бути передане іншим громадянам, а також не переходить до спадкоємців. Вступ до сільськогосподарського кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви, що подається правлінню (голові) сільськогосподарського кооперативу. Тому практику прийому громадян без подання правлінню (голові) сільськогосподарського кооперативу заяви або подання однієї заяви, підписаної членами родини, необхідно вважати неправомірною» [4].

Іншою проблемою є нечітке відображення у Законі моменту набуття членства у кооперативі. Це спричиняє правову нерівність, оскільки членство пов'язується безпосередньо з членськими правовідносинами – правами та обов'язками учасників кооперативу.

Не менш актуальною проблемою також є норма закону, закріплена у ст. 13 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», відповідно якої членство в сільськогосподарському кооперативі припиняється у разі припинення участі в господарській діяльності сільськогосподарського кооперативу протягом шести місяців поспіль, якщо більший строк не встановлено статутом сільськогосподарського кооперативу. Вказана норма закріплена також Законом у ч. 4 ст. 4 як «принцип обов'язковості участі члена сільськогосподарського кооперативу, сільськогосподарського кооперативного об'єднання у його господарській та іншій діяльності» [1].

Закон України «Про кооперацію» статтею 13 закріплює вимогу про те, що членство в кооперативі припиняється у разі, зокрема, припинення трудової участі [5].

Проте вказаними нормами законодавства не передбачені гарантії для людей, які є членами сільськогосподарського кооперативу, проте, у зв'язку з віком, інвалідністю, хворобою, тощо не можуть виконувати свої членські (трудові) зобов'язання. Відсутність даних гарантій фактично робить Закон антисоціальним у певній мірі, тобто таким, що суперечить положенню про соціальну орієнтованість Української держави.

Основні проблеми правового аспекту членства у сільськогосподарських кооперативах складають: відсутність можливості приймати участь у декількох кооперативах, що звужує економічні та соціальні зв'язки між даними суб'єктами; відсутність чіткого статусу та моменту, з якого набувається правовий статус члена кооперативу, що породжує правову плутанину; відсутність соціальної норми щодо постійного членства у кооперативах за певних обставин, що фактично суперечить ст. 1 Конституції України щодо соціальності держави.

За результатами здійсненого правового аналізу перелічених вище проблем доречно запропонувати такі варіанти вирішення проблем, а саме: с

внести до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» відповідні норми щодо можливості членства у декількох кооперативах, полягаючись на вже створені нормотворчі акти інших держав;

визначити чіткий момент набуття членства та відповідних прав та зобов'язань, безпосередньо у Законі;

не змінювати припинення трудової участі в кооперативі як підставу для припинення членства, а лише додати допоміжну норму, яка захистить соціально-вразливі верстви населення.

Сучасний Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» є однозначним кроком у майбутнє, який ще пройде безліч редакцій та змін, тому сподіваюся дані проблеми будуть остаточно вирішені.

Література

1. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р. № 819-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20> (дата звернення: 03.12.2022).

2. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. № 469/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/469/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.12.2022).

3. Григор'єва Х. Законодавство про сільськогосподарську кооперацію: наслідки «корпоративної ін'єкції» / Підприємництво, господарство і право. Харків, 2020 р. №10. С. 73-77.

4. Гафурова Олена Вікторівна. Права та обов'язки членів сільськогосподарських виробничих кооперативів: автореф. дис.. канд. юрид. Наук / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2005. 20 с.

5. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#top> (дата звернення: 03.12.2022).

Автор

студентка III курсу

факультету менеджменту та маркетингу

Харківський національний економічний

університет імені С. Кузнеця

В.О. Куденко

Автор
студентка III курсу
факультету менеджменту та маркетингу
Харківський національний економічний
університет імені С. Кузнеця

В.Д. Петімко

Наук. керівник
к.ю.н., доцент
кафедри правового регулювання економіки
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

О.І. Лисяк

Зав. кафедри
правового регулювання економіки
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця
к.ю.н., доцент

О. М. Лук'янчиков